

PERSPEKTIVE
IMPLEMENTACIJE
EVROPSKIH
STANDARDA U PRAVNI
SISTEM SRBIJE

KNJIGA 7

ZBORNİK RADOVA

Priredio
Prof. dr Stevan Lilić

BEOGRAD, 2017

Lektor i korektor

Irena Popović

Tehnički urednik

Zoran Grac

Priprema

Dosije studio, Beograd

Štampa

JP Službeni glasnik

ISBN 978-86-7630-689-3

Tiraž

100

Adresa redakcije

Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
Centar za izdavaštvo i informisanje
Bulevar kralja Aleksandra 67
Tel./faks: 30-27-725, 30-27-776
e-mail: centar@ius.bg.ac.rs
web: www.ius.bg.ac.rs

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
340.137(4-672EU:497.11)(082)

PERSPEKTIVE implementacije evropskih standarda u pravni sistem Srbije : zbornik radova. Knj. 7 / priredio Stevan Lilić. – Beograd : Pravni fakultet Univerziteta, Centar za izdavaštvo i informisanje, 2017 (Beograd : Glasnik). – 775 str. ; 24 cm. – (Biblioteka Zbornici)

Na spor. nasl. str.: Perspectives of Implementation of European Standards in the Serbian Legal System. – Tekst lat. i ćir. – Tiraž 100. – Napomene i bibliografske reference uz tekst. – Summaries.

ISBN 978-86-7630-689-3

1. Лилић, Стеван [уредник], 1948–

а) Право – Хармонизација – Европска унија – Србија – Зборници

COBISS.SR-ID 254213388

Проф. др Јовица Тркуља*

ЕТИКА И ДИЈАЛЕКТИКА ИНТЕРВЈУА ПРИЛОГ ИЗУЧАВАЊУ ИНТЕРВЈУА КАО НОВИНАРСКО-ПУБЛИЦИСТИЧКОГ ЖАНРА У СРБИЈИ**

Апстракт

Рад представља покушај анализе интервјуа као једне од најважнијих новинарско-публицистичких форми. У првом делу се одређују њојам, карактеристике и врсте интервјуа. Посебно су освешљени типови интервјуа: класични, интервју-портрет и комбиновани интервју, као и специфичности интервјуа када се објављују на различитим медијима (интервју за новине, радио, телевизију, on-line маџине и интернет). Поштом се разматра интервју у Србији у којој су у периоду између два светска рата и у другој половини XX века њом жанру представљени високи стандарди у публицистици и новинарству. Будући да су уредни издавачи објављивали најквалитетније интервјуе појединих новинара или значајних савралаца као посебне књиге, аутор је приказао три типа оваквих публикација: 1) збирке интервјуа које приреди интервјуиста, 2) збирке интервјуа које приреди интервјуисана особа и 3) збирке интервјуа једне личности које приреди неки други приређивач. На крају је осврћ на улогу издавача у афирмацији интервјуа као новинарско-публицистичког жанра у Србији.

Кључне речи: *Новинарско-публицистички жанрови. Новинарски интервју. Класични интервју. Интервју-портрет. Комбиновани интервју. Правила ваљаној интервјуа. Интервјуу у српском новинарству. Књиге интервјуа у Србији.*

* Др Јовица Тркуља, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду. Рад је резултат истраживања у оквиру пројекта *Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије (179059)*, који подржава Министарство просвете, науке и технолошког развоја Србије.

** Редиговано предавање „Интервју као новинарско-публицистички жанр у Србији“, одржано на Факултету за медије и комуникације Универзитета Сингиднум у Београду, у оквиру курса Медији у политичком систему, 16. и 23. марта 2011.

1. ИНТЕРВЈУ КАО НОВИНАРСКО-ПУБЛИЦИСТИЧКИ ЖАНР

1. – Разговор означава комуницирање речима двеју или више особа и представља основно средство за стварање међуљудских веза. Свакодневно водимо разговоре с различитим мотивима, интересима и циљевима. Заједнички именоване свих разговора лежи у жељи да се добије или пошаље нека информација. Један од начина на који се разговором долази до информација јесте интервју. У посебну врсту разговора спадају расправе и дијалози и они се воде у одређеној форми и имају унапред одређену тему. У савременим друштвима синтагмом *јавно комуницирање* означавају се: интервјуи, усмени разговори и расправе, док се разговори који се воде писаним путем називају кореспонденција, а за разговоре преко интернета користи се израз *chat*.¹

Разговор је веома важан у људском животу и представља темељ човекове егзистенције, јер ствара, развија и одржава човека, отвара му пут ка истини. Стари Грци су веровали да се истина открива у разговору и да се „лепа личност и мудра мисао рађају само у разговору. Разговор, као узвишена вештина спорења, може да буде толико привлачан за духовног човека да он целог живота тражи прилику да размени или измени понеку реч са другом ученом главом, како би из сваког таквог сусрета изашао окрепљен и обновљена духа, оран за следећи сусрет; размену и измену мисли... Бити човек значи водити разговор. У складу са грчким духом, човек није биће које говори, него биће које разговара... Разговарати значи градити мостове, повезујући супротне обале“.²

У разговору/дијалогу на делу је била мајеутика, „бабичка вештина“ којом се саговорник доводи до сазнања – „порађања истине“. У античкој Грчкој се из мајеутике рађала и филозофија перипатетичке школе и педагогија освајања знања. Грчки филозофи су својим ученицима предавали ходајући и постављајући питања. Омогућавали су им тако да дођу до знања и врлине, односно да сазнају шта јесте добро, праведно и корисно за целу заједницу.

Последњих деценија, нажалост, присуствујемо кризи разговора и дијалога – непостојању истинске међуљудске, интерперсоналне комуникације. На јавној сцени доминирају монолози моћних, засновани на аргументу снаге, а не на снази аргумента. У општој граји и брбљању није битно шта се говори, нити како се говори, већ само ко и са које функ-

1 *Chat* (енгл. *чаврљање*) облик комуникације путем интернета у реалном времену између најмање две особе које наизменично испишују поруке на тастатури, електронско дописивање, четовање. У *chat* апликацијама уобичајно се посебан језик (жаргон) комуницирање помоћу скраћеница ради постизања што веће брзине измене порука (видети: Иван Клајн, Милан Шипка, *Велики речник сџираних речи и израза*, Прометеј, Нови Сад, 2007, стр. 1454).

2 Ђуро Шушњић, *Дијалог и џолперанција, Искусџиво разлике*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића Сремски Карловци, Нови Сад, 1994, стр. 9.

ције то чини. Сматра се зато с разлогом да је реч о затирању разговора и девалвацији дијалога. У таквој ситуацији, дијалог постаје не мост који повезује различите обале већ ратни реквизит. Води се „преко нишана и мушице, са прстом на обарачу“.³

Насупрот том генералном тренду затирања разговора, поједини новинари и публицисти, врхунски посвећеници и мајстори свога заната, сматрали су да се дијалогом могу премостити и највеће раздаљине, да се могу успостављати мостови између људи, између различитих идеологија, политичких оријентација и покрета. Позивали су на такав дијалог, на разговарање и ширење поверења у реч којом се човек обраћа човеку и преко другог и другачијег премошћује властите границе. Допринос који су дали ширењу дијалога био је одлучујући у томе да се интервју повеже са *еџиком* – скупом начела и правила друштва, заједнице или појединца по којима се људи владају и са *дијалекџиком* – вештином расправљања и доказивања сопствених ставова.

2. – У савременим јавним комуникацијама искристалисало се пет различитих видова јавног комуницирања, такозваних функционалних стилова српског стандардног језика: 1) научни, 2) административно-пословни, 3) публицистички, 4) књижевно-уметнички и 5) разговорни стил. Публицистика представља најсложенији функционални стил српског стандардног језика који се користи у јавним комуникацијама, јер публицистика означава подручје писане, слушане и гледане информације (новине, радио, телевизија, интернет) и по садржини је веома разноврсна. Публицистика комбинује све поменуте стилове и карактеришу је краткоћа, јасност и прецизност у изражавању. Новинари и публицисти се служе њоме, али и научници и уметници који пишу текстове за новине, часописе и остале штампане медије учествују у емисијама на радију, телевизији и интернету.

Публицистички стил се, по правилу, дели на неколико жанрова: а) новинарски (вести, извештаји, интервјуи), б) књижевно-публицистички (путописи, репортаже, есеји), в) научно-популарни (рецензије, прикази, чланци, фељтони) и г) мемоарски (сећање, успомене, дневници).

У науци о медијима посебно је развијена теорија новинарских жанрова попут научно практичне дисциплине која проучава облике новинарског изражавања и начине њиховог груписања у жанрове. Строга подела облика новинарског изражавања није могућа, јер постоји сличност између многих облика. Ипак, постоји неколико типологија новинарских (медијских) жанрова који су настали као резултат различитих искустава и традиција у свету. У англоамеричкој теорији и пракси разликују се само две групе жанрова: информативни жанрови и аналитички жанрови. У континентално-европској традицији присутна је трихотомна подела на информативне, аналитичке и белетризоване жанрове, који у

3 Исто, стр. 11.

себи садрже више десетина новинарског изражавања. Поједине земље (Немачка, Русија, Кина) имају своје специфичне типологије.⁴

Већина истраживача се слаже у томе да интервју спада у новинарско-публицистички жанр и да важи за кључну новинарску форму чије специфичност и предност почивају на присуству живе речи. У вези са дефиницијом интервјуа, међутим, не могу се сложити ни новинари, ни теоретичари медија, нити научници. Летимичан поглед на лексиконе, речнике и интернет странице које обрађују појам интервјуа открива његова различита значења.

У најширем смислу, интервју (енг. *interview* – разговор, испитивање, сучељавање, међупоглед) представља размену мишљења између два лица која разговарају о некој теми од заједничког интереса. Интервју је много више од пропитивања и одговарања на питања. Јер, „већ и сама енглеска реч *interview*, која би могла да се преведе као међупоглед, наговештава много више од само разговора у којем једна особа пита, а друга одговара. Када сте у улози оног ко поставља питања, циљ вам је не само да добијете уопштене одговоре већ, често, и да измамите одговоре, потврде или деманти чињеница до којих вам је стало. Али и особа која одговара може да буде посебно заинтересована да, из разних разлога, буде интервјуисана, да се појави у јавности.“⁵

Интервју настаје у сусрету две особе које се познају и за које интервју јесте прилика за међусобни разговор и преиспитивање одређене теме. Из њиховог дијалога и чињеница које се том приликом претресају требало би да настане нов квалитет.⁶ У таквом дијалогу на делу је дијалектика, као вештина у тражењу истине откривањем противречности у противничком мишљењу и побијањем тих противречности.

Интервју се појавио у новинарској пракси средином XIX века, на самом почетку развоја штампаног новинарства у САД. Од тада до данас, кроз форму интервјуа своје индивидуално мишљење у јавност може да изнесе саговорник из јавног живота или портпарол као званичан став у име одређене организације, државе или друштва.

3. – У теоријама медија постоје различите класификације новинарских жанрова (врста, родова) и места које интервју има у њима. Теоретичар и истраживач медија Бобан Томић уочава следеће новинарске врсте: 1) *информативна или фактографска* (вест и извештај),

4 Видети Boban Tomić, *Uvod u medije*, Ćigoja štampa, Beograd, 2012, стр. 41–43.

5 Hari Štajner, *Ogledanje moći: razgovori sa političarima sveta*, Clio, Beograd, 2015. стр. 12.

6 Шире о интервјуу видети: B. N. Feldint (ed), *Interviewing*, Vols. I–IV, London, 2003; Steinar Kvale, *Qualitative Research in Psychology*, Washington, 2003, DC, 275–297; Adam Kuper, Džesika Kuper, *Enciklopedija društvenih nauka*, том 1, Službeni glasnik, Beograd, 2009, стр. 523–524; Glaynis M. Breakwell, *Vještine vođenja intervjuja*, Naklada Slap, Zagreb 2001, стр. 18; Zdravko Leković, *Novinarstvo danas, priručnik za polaznike novinarske škole Jugoslovenskog instituta za novinarstvo*, Beograd, 1983, 264 стр.; Dušan Slavković, *Uvod u novinarstvo*, Radio-televizija Beograd, Beograd, 1973, стр. 229, Dušan Slavković, *Biti novinar*, drugo izdanje, Naučna knjiga, Beograd, 1988, 582 str.

2) *интервјуна* (вест, проширени извештај, коментар, белешка, осврт, цртица, хроника), 3) *аналитичка или изјављивачка* (репортажа, колумна, интервју, фичер, чланак, критика), 4) *бележничка* (прича, есеј, сатира, козерија, сарказам, афоризам), 5) *илустративна* (фотографија, стрип, цртеж, карикатура, мапа, табела, графикон, инфографика) и 6) *новинарска* (рекламе, огласи, обавештења, сервисне информације, хороскопи, енигматика).⁷

Интервју се дакле убраја у вид медијске комуникације којим интервјуисана особа уз посредовање новинара информисе јавност о својим ставовима. Реч је о дијалошком облику новинарског изражавања у којем новинар поставља питања, а интервјуисана особа одговара. Често се интервју и разговор третирају као синоними, јер спадају у исти новинарски жанр. Једина разлика огледа се у томе што у разговору новинар поставља дужа питања у којима износи своје опсервације, размишљања и коментаре. Интервју се састоји од краћег увода, новинарских питања и саговорникових одговора. По правилу се реализује као управни говор, без коментара и препричавања. У уводу се у неколико реченица објасни повод за разговор, дају основни подаци и краћа запажања о саговорнику.

Повод за интервју јесте неки актуелни догађај или популарност интервјуисане особе. Најчешће је у вези са друштвено релевантним и актуелним збивањима и подразумева нешто што је ново, мање познато, а о чему јавност жели да сазна. Интервју мора да има актуелну тему и да буде у складу са стандардима медија који га презентује. Интервјуисан може бити свако ко се бави нечим важним, занимљивим и необичним.

Новинарски интервјуи настају у циљу писања новинских чланака, радијских и телевизијских прилога с личностима од јавног интереса, тако да се данас говори о медијском интервјуу као посебном жанру.⁸ У формално-композиционом погледу, са становишта медија на коме се публикује, разликујемо четири врсте интервјуа: 1) *интервју за новине*, 2) *интервју за радио*, 3) *интервју за телевизију* и 4) *интервју за нове медије* (on-line магацине и интернет).

Садржина новинарског интервјуа јесте заједничка за све помену-те врсте и своди се на разговор новинара са одређеном личношћу на одређену тему. Наменен је објављивању у штампи или електронском медију (радију, телевизији, интернету). Води се у облику дијалога између новинара и његовог саговорника који саопштава једну или више релевантних чињеница и у исти мах их објашњава, тумачи и друштвено вреднује. Форма интервјуа је динамична и непредвидива и садржи одређене драмске елементе, јер се новинар и интервјуисана личност налазе у различитим улогама и воде дијалог.

Интервју за новине је најстарија и најприсутнија форма интервјуа. Од средине XIX века када је настао, до данас суштински се мало мењао.

7 Boban Tomić, *Uvod u medije*, Čigoja štampa, Beograd, 2012, стр. 44–45.

8 Endrju Bojd, *Novinarstvo u elektronskim medijima*, priručnik, Clio, Beograd, 2002, 595 str.

Напредовао је у визуелној естетици и штампарско-графичкој технологији, нарочито кроз богате ликовне илустрације, фотографије и модерни дизајн. Поред објављивања у новинама „он се данас публикује и на интернет поставкама тих новина, што ствара пропулзивну карактеристику али и остварује извештан степен конвергенције медија.“⁹

Интервјуи за радио и телевизију су најбрже еволуирали током ХХ века у модерну, комплексну и веома популарну жанровску форму. Припрема за ове интервјуе је слична припреми за новински интервју. Али сам интервју има пуно специфичности везаних за звуковну (тонску) и визуелну природу медијског израза (радиофоничност и телевизијност). „Некада се радијски, па и телевизијски, интервју може конвергирати са штампаним медијима тако што аудио садржај буде транспонован у текстуални.“¹⁰

Последњих деценија је нарочито интервју на телевизији доживео изванредан успон и популарност. Њега „краси визуелна суперструктура која пружа много могућности за формално-стилску интервенцију у емисији, али и за неке садржинске елементе разговора у ТВ студију.“¹¹ Захваљујући томе, данас се врхунац новинарских каријера везује за конципирање и вођење оваквих емисија разговара на водећим ТВ станицама. Штавише, најпопуларнији новинари у Србији и свету су они новинари који воде овакве емисије разговора, без обзира на тему и садржину.

Најмлађа форма разговора у савременом новинарству су on-line магазини и интернет. Реч је о новим електронским медијима чији развој је у току и који омогућавају да се класични медији (штампа, радио и телевизија) појаве у новом формату н Интернету.¹² Наиме, појавом on-line медија, или медија на Интернету, поменути класични медији добили су могућности „изласка“ на Интернет, односно конвергенцију са сопственим on-line издањима.¹³

4. – У теорији комуникације у садржинско-композиционом погледу постоје три типа новинарског интервјуа. Прво, *класични инџервју* (питање–одговор) јесте врста интервјуа у коме су садржана само питања

9 Boban Tomić, стр. 74.

10 Исто, стр. 75.

11 Исто, стр.74–75.

12 Опширније о томе: Veselin Kljajić, *Intervju u on-line magazinima na internetu*, Fakultet političkih nauka i Ćigoja štampa, Beograd, 2016, 346 str. и Rodžer Fidler, *Mediamorphhosis, razumevanje novih medija*, Clio, Beograd, 2004, стр. 67.

13 „Та могућност се реализује на два начина: Први је да се постојећи штампани медији (*hard copy*) дословно `преслика` на on-line позицију, што се чини постављањем `скениране` или изворно аутентичне странице новина на интернет позицију. Други начин транспоновања класичних новина на on-line позицију јесте репозиционирање, или прилагођено публиковање текста и илустрација према правилима графичког обликовања on-line магазина. При томе се сви садржаји и текстови из штампаног издања, али један по један, публикују и на електронском издању, с тим да текстови и илустрације остају статични и непроменљиви.“ (Boban Tomić, стр. 76–78).

и одговори, а у кратком уводном делу основни подаци о томе са ким се разговора, ко води разговор и када се разговор водио. Реч је о фактографском облику новинарског изражавања, где новинар поставља питања на која интервјуисани даје директне одговоре. Он се одвија у форми дијалога у којем се кроз питања и одговоре, а у разговору са одређеном личношћу, јавности пружају информације о појави, догађају, проблему или о самој личности.¹⁴

Друго, *интервју-портрет* или портретски интервју (у којем се даје профил интервјуисаног), по правилу се односи на неку значајну, занимљиву, славну или популарну личност, која изазива пажњу јавности по било ком основу. Примарна функција овог интервјуа је изношење релевантних података о личности са којом се разговара. Некада овај тип интервјуа може укључити и интервјуе са другим лицима која говоре о особи која се портретише. Дакле, у овој форми интервјуа битнија је личност (профил) а не тема разговора.¹⁵

И трећи је *комбиновани интервју* (у којем новинар у свој текст уноси одговоре и ставове интервјуисане особе). Посебна варијанта комбинованог интервјуа је онај у којем новинар разговор са стручњацима користи као „оруђе истраживања“ за писање свог аналитичког новинарског чланка. озбиљни новинарски професионалци да би дубински и мултидисциплинарно осветлили неку тему, морају да консултују не само одговарајућу литературу, интернет и анкете, не само да употребе своју способност посматрања, већ и да се ослоне на оне који имају експертска знања из области која се описује. То подразумева више дужих интервјуа са експертима и истраживачима из разних области. „Ти интервјуи могу бити за објављивање (on the record) или, из различитих разлога, само за лично информисање новинара (of the record). Добри новинари никада не крше реч када саговорник жели, или мора, или треба да остане анониман“ (Милан Милошевић). Саговорник-експерт позајмљује, заправо поклања, своје знање новинару, подучава га, омогућује му да о некој појави извуче закључак, да га стави у реални контекст. Након тога, новинар само мањи део тог разговора са експертом уноси у свој чланак који објављује у новинама. При томе, он свог саговорника помиње лапидарно, делимично интерпретира а може директно да цитира неколико његових реченица или кључних теза. Захваљујући томе, новински чланак добије важну стручну димензију и утемељење. За ту значајну услугу писац чланка се захваљује експерту и чини доступном широј јавности његове ставове и резултате његових истраживања, студија и књига. По мишљењу теоретичара медија проф. др Сергије Лукача и новинара Милана Милошевића овај новинарски чланак (неки га називају аналитички чланак) јесте најсложенија и најразвијенија новинарска форма новинског израза. За њих је „новинарство одговорно јавно

14 Veselin Kljajić, стр. 66.

15 Boban Tomić, стр. 73.

деловање, базирано на знању и етици ослобођено шире претераног моралисања.¹⁶

Најзад, као варијанта комбинованог интервјуа постоји комбиновани интервју-профил у којем аутор у свој текст уноси одговоре свог саговорника и на тај начин даје његов портрет. При томе новинар настоји да журналистички приступ буде ненаметљив, тако да саговорници сами скицирају своје портрете.¹⁷

Описаној типологији интервјуа неки додају и *неуџели инџервју*. Реч је о интервјуу који је обављен са неком личношћу, али који није објављен из различитих разлога (техничка грешка, изричит захтев саговорника, цензура или неки слични разлози). У пракси, такав интервју се не одбацује у потпуности, већ се чува као архивска грађа (новинара, редакције или интервјуисане личности) и може да се искористи за неки од будућих текстова о теми или о личности с којом је разговор вођен.

У савременим медијима преовлађује класични новинарски интервју који се јавља у три облика. *Информативни (фактографски) инџервју* садржи релевантне чињенице и информације које износи појединац као лично мишљење и став о актуелној теми или догађају од заједничког интереса. *Испрживачко-аналитички инџервју* јесте интервју у којем интервјуисани темељно, стручно и свестрано разматра предмет разговора. Јасно је структурисан и излази из оквира спонтане размене мишљења која се обавља у свакодневном разговору и по садржини се приближава научном интервјуу. На крају, у савременим медијима је све чешћи *емоџивни инџервју* који произилази из персоналног интервјуа и сматра се најделикатнијим у новинарству. Емотивни интервју се води са циљем да се открије скривена страна нечије личности или тренутно расположење особе која се интервјуише.

Заједничко свим типовима и облицима интервјуа јесте то да се у њима износи лични став интервјуисане личности о неким актуелним и релевантним друштвеним догађајима који су у току, с циљем да се јавности скрене пажња на проблеме о којима новинар и интервјуисана особа разговарају.

У савременим медијима, интервју је широко прихваћена, популарна форма због отворености према свим темама и због дијалогског начина обраде тих тема. Стога, многи интервју сврставају у интерпретативно-дијалогски и полемички вид новинарства.

5. – За све врсте интервјуа важи златно правило: нема доброг интервјуа без темељне припреме како новинара, тако и интервјуисане личности. Отуда, добар и квалитетан интервју, с једне стране, представља резултат припреме новинара и његове способности да води и усмерава

16 Milan Milošević, *Desna deca levih roditelja*, Vreme, Beograd, 2015 стр. 775.

17 Овај тип интервјуа има богату традицију у српском новинарству, у којем су биле веома популарне рубрике „Портрет савременика“, „Портрет недељом“ и сл. Поједини новинари су овакве своје интервјуе сабрали и објавили у посебним књигама. (Muharem Durić, *Beogradski portreti*, Prosveta, Beograd, 2012, 375 стр.).

разговор. Објективност, дистанца, систематичност, помно и детаљно разрађен приступ, те методолошка организованост, чине основне карактеристике врсног интервјуисте. Вешт интервјуиста има способност да води разговор опуштено и да га прилагођава како различитим околностима, тако и свакој интервјуисаној особи. Неопходно је да се интервјуиста прилагоди испитаниковим одговорима, да реагује потпитањима на неке изјаве или невербалне знакове саговорника. Интервјуиста стога мора бити особа која је способна за *multitasking* (обављање више задатака одједном). Истовремено, интервјуиста мора бити свестан себе и држати све под контролом, док активно слуша испитаника, реагује на изречене нејасноће постављањем потпитања, усмерава разговор, те бележи напомене док смишља следеће питање.¹⁸

Са друге стране, нема успешног интервјуа без компетентне и добро припремљене интервјуисане личности, њене способности и спремности да на приступачан и атрактиван начин изложи своје ставове.

Неопходно је, да би се урадио добар интервју, водити рачуна о следећим елементима који представљају услов, „тачке ослонца“ успешног интервјуа: 1) припрема, 2) избор теме, 3) избор личности, 4) избор питања, 5) композиција и 6) ауторизација интервјуа.

Веома важна, поред тога, јесте и техника вођења интервјуа, при чему је потребно придржавати се десет златних правила за успешан интервју: 1) учтивост и уважавање саговорника, 2) смиреност и контрола, 3) опуштеност саговорника, 4) флексибилно пролажење кроз питања као оквир разговора, 5) правилно распоредити време и омогућити саговорнику да искаже своје ставове и мишљење, 6) избегавати прекидања саговорника, 7) избегавати изношења тврдњи, 8) избегавати свађе или расправе са саговорником, 9) прекинути саговорника једино ако скреће са теме и не даје одговор на постављено питање, и 10) није дозвољено вређање противника, цинизам, грдња и употреба непристојних речи.¹⁹

Мало је новинара који се држе такозваних златних правила и који заиста јесу способни да постављају права питања и ураде добар интервју. Једино новинару који интервјуу приступа максимално озбиљно полази за руком да посао обави ваљано и успешно. Потребно је да се припрема за сваки разговор, да упознаје саговорника, чита његове књиге и изјаве. На интервју мора да оде припремљен и да не ради без икаквог правца и циља. Новинар је тај који испитује саговорника, одређује правац интервјуа, ниво комуникације и уважавања саговорника. Поштовање саговорника се подразумева, али то не искључује неугодна, провокативна и критичка питања.

Добар интервјуиста главни посао уради у дијалогу са саговорником. Подразумева се да новинарске интервенције јесу неопходне код објав-

18 Упоредити: Arksey, H.; Knight, P. *Interviewing for social scientists*, London: Sage, 1999.

19 Ken Metzler, *Kreativno intervjuisanje, priručnik za prikupljanje informacija postavljanjem pitanja*, CID, Podgorica, 2006, стр. 30; Neda Todorović, *Novinarstvo, interpretativno i istraživačko*, FPN, Beograd, 2002, стр. 82.

љивања интервјуа. Прво се интервју обрађује у складу са новинарским стандардима: у наднаслову се најављује саговорник, наслов интервјуа мора бити кратак и да привуче пажњу читатеља; у дужим интервјуима пожељно је стављање поднаслова, питања се истичу масним словима или курзивом. Уз то, текст интервјуа се увек мора уредити: неопходно је скратити текст, избацити делове који се понављају или нису занимљиви, лекторисати текст, обликовати га у складу с нормама српског књижевног језика. Новинар, међутим, мора бити веома обазрив и коректан у таквим ситуацијама. Недопустиво је да се у тој „новинарској обради“ претера, па да новинар постане важнији од онога шта мисли његов саговорник. Стога би требало избегавати накнадно конструисање и монтирање интервјуа.

Ауторизација интервјуа није обавезна, али је новинарска етика и кодекси изричито препоручују. У ауторизацији се финализује интервју, тако што новинар свом саговорнику ставља на увид текст интервјуа пре објављивања. При томе, у тексту, аутор може да исправи само оно што је изрекао током интервјуисања, али питања новинара не сме да мења. Напокон, интервјуом мора бити задовољан и интервјуисани, а не само новинар.

Интервјуи се данас објављују у различитим писаним и електронским медијима (новине, часописи, радио, телевизија, документарни филмови, интернет). Дешава се да поједини уредници и издавачи, читајући интервјуе појединих новинара или њихових саговорника, закључе да ти интервјуи имају тежину, шири принципијелни значај и да их вреди објавити у посебној књизи. Процењују да ће такве књиге бити корисне за анализу сваком читаоцу или истраживачу кога буде занимало шта су еминентни аутори говорили о одређеним проблемима и раздобљима која су предмет њиховог истраживања, како су они оцењивали одређене личности и историјске догађаје, као и актуелна друштвено-политичка превирања, како су и да ли су доприносили етици свог позива и јавног деловања. Тако настају књиге интервјуа које нису само лични документ интервјуисте и интервјуисаног, него документ, слика једног времена. Разуме се, над књигама ове врсте, које су настајале у дужем временском периоду, у деловима, неизбежно лебди ризик некохерентности. Упркос томе, окупљени на једном месту, ови интервјуи добијају нову димензију: израз су конкретног ангажмана јавних личности и прилог одговорности за јавну реч и деловање.

2. ИНТЕРВЈУ У СРБИЈИ

Интервју, као новинарско-публицистички жанр, има релативно дугу традицију у Србији. У периоду између два светска рата и у другој половини XX века постављени су у том жанру високи стандарди у српској публицистици и новинарству. Неговани су сви поменути типови, видови и облици интервјуа. Редакције угледних новина и часописа ин-

тервјуе су поверавале најталентованијим и најбољим новинарима. Разуме се, они су се доследно држали поменутих „тачака ослонца“ и златних правила ваљаног интервјуа. Захваљујући томе, рубрике интервјуи у тим медијима су биле најчитаније и најпопуларније. Интервјуи су памћени и препричавани. Најуспешнији интервјуи појединих новинара или значајних аутора угледни издавачи су објављивали у корицама посебних, високотиражних књига.

У објављивању интервјуа афирмисана су три типа публикација: 1) збирке интервјуа које припреми интервјуиста, 2) збирке интервјуа које припреми интервјуисана особа и 3) збирке интервјуа једне личности које припреми неки други приређивач.

2.1. Збирке интервјуа које је припремио интервјуиста

1. – Први тип чине збирке тематски повезаних интервјуа које припремају и објављују новинари, публицисти који су сами приредили и објавили интервју. У најбројније збирке интервјуа које је припремио и објавио сам интервјуиста спадају збирке у штампаним медијима. Знатно је мање књига које су припремали интервјуисти у електронским медијима.

Поједине књиге интервјуа, иако су настале пре Другог светског рата, и данас се са пажњом читају. Превасходно, мислим на књигу Бранимира Ђосића, *Десећ њисаца – десећ разговора*, коју је 1931. објавио тада водећи издавач Геца Кон.²⁰ Књига садржи разговоре са нашим угледним књижевницима Бором Станковићем, Вељком Петровићем, Милошем Црњанским, Миланом Ракићем и другима. Сам аутор је своје дело назвао књигом „књижевне репортаже“, а заправо су у питању, комбиновани интервјуи у којима интервјуист износи своја запажања, убацује питања и одговоре, парафразира саговорника и слично.

Леп пример књиге интервјуа из тог периода јесте и *Ајонија Евроје: разговори и сусрећи*, Богдана Радице, коју је 1940. такође објавио Геца Кон.²¹ Радица је, као млад и перспективан новинар, користио своја честа путовања у Италију, Француску и друге европске земље за сусрете и разговоре са истакнутим интелектуалцима и писцима као што су Андре Жид, Жилијен Бенда, Пол Валери, Франсоа Моријак, Жак Маритани, Томас Ман, Филип Маринети, Николај Берђајев, Максим Горки, Мигуел де Унамуно, Јозе Ортега Гасет, Луиђи Пирандело, Бенедето Кроче и многи други. Радица се определио за класични интервју којим је успео да у књизи верно дочара атмосферу и духовну ситуацију тог времена и ставове европске интелектуалне елите између два светска рата.

20 Бранимир Ђосић, *Десећ њисаца – десећ разговора*, Издавачка књижница Геца Кона, Београд, 1931, 163 стр.

21 Богдан Радица, *Ајонија Евроје: разговори и сусрећи*, Издавачка књижница Геца Кона, Београд, 1940, 538 стр.

У деценијама после Другог светског рата у другој Југославији интервјуи су били потиснут и запостављен жанр. Објављивани су углавном интервјуи високих партијских и политичких функционера. Међутим, шездесетих година у водећим новинама (дневним листовима, и недељницима), радио и ТВ емисијама велика пажња почиње да се посвећује интервјуима. У то време су редакције угледних новина (нпр. *Полиџика*, *Борба*, *Дневник*, *НИН*, *Дуја*, *Младосџи*), Радио Београда, РТС-а и др. имале врсне интервјуисте који су уређивали и припремали интервјуе. Интервјуи тих интервјуиста су подизали тираж новинама, повећавали број слушалаца радија и гледалаца телевизијских емисија. Међу њима је, нажалост, релативно мало новинара и публициста који су своје интервјуе штампали као посебне књиге. На другој страни, у то време није постојала пракса да интервјуисани аутор прикупи и у сопственој књизи објави интервјуе које је дао појединим новинарима.

Седамдесетих година ХХ века почеће да се појављују прве књиге интервјуа које су приређивали интервјуисти у писаним медијима. Неки од најпознатијих овдашњих новинара ишли су често браздом коју су заорали Бранимир Ђосић и Богдан Радица. Захваљујући томе, настала је богата библиотека књига интервјуа које су припремили новинари интервјуисти. У тој библиотеци посебно место заузимају књиге интервјуа Драгослава Адамовића Зире, Милоша Јевтића, Косте Димитријевића и Радована Поповића, које чине засебне библиотеке са више томова књига.²² Поред њих, запажене су књиге интервјуа Петра Живадиновића,

22 Драгослав Адамовић, *Разговори са савременицима: ко је на вас џресудно уџицао и заџио?* Привредна штампа, Београд, 1982, 426 стр.; Милош Јевтић је објавио преко 200 књига које је водио током четири деценије са својим саговорницима у емисији „Гост“ Другог програм Радио Београда. Већи број тих разговора он је тематски груписао у више књига *Изабраних разговора* и објавио их у Службеном гласнику у периоду од 2010. до 2016. године. Интервјуи су сврстани према областима деловања Јевтићевих гостију и природи њихових сведочења и обухватају: науку о језику (*Чудо језика*), филозофију (*Поднебље духа*), науку о књижевности (*Тачке ослонца*), историју и теорију уметности, с археологијом (*Чувари џрадиције*), музику и музикологију (*Лейџија звука*), прозну књижевност (*Рагосџи чџићања*), ликовне уметности (*Светџови уметности*), позориште и театрологију (*Живџи сцене*), архитектуру и урбанизам (*Снаџа џрадиџельсџива*), поезију (*Печаџи времена*), природне и техничке науке (*Позданоџи науке*). Коста Димитријевић је објавио шест књига интервјуа: *Разговори i џтанја Ива Андрића*, Издавачко информативни центар студената, Београд, 1976, 123 стр.; *Живџине исџовесџи: Милан Будимир, Божидар Ковачевић, Војислав Минић, Филип Вишњић*, Београд, 2001, 128 стр.; *Живџи, дело, време: Живџине исџовесџи срџских академика Исидоре Секулић, гр Александра Дерока и Душана Маџића*, Стручна књига, Београд, 2002, 202 стр.; *Проџони џисца, Време (не)џодобности*, Прометеј, Београд, 2002, 324 стр.; *Троје великих срџских џлумаца иза сцене: Миливоје Живановић, Раџа Плаовић, Љубинка Бобић, Просвета Београд*, 2011, 209 стр.; *Разговори са Миланом Кашанином, Satena mundi*, Београд, 2015, 111 стр.; Радован Поповић је успео да објави више од двадесет бестселера о делу и животу неких од највећих српских писаца ХХ века (Иво Андрић, Милош Црњански, Меша Селимовић, Исидора Секулић, Јован Дучић, Васко Попа, Десанка Максимовић, Добрица Ђосић, Милорад Павић, Мирослав Антић, Тодор Манојловић, Бранко Миљковић).

Харија Штајнера, Боре Кривокапића, Омера Карабега, Милоша Кнежевића, Весне Малишић, Драгана Бисенића, Зорана Хр. Радосављевић, Добрице Гајић, Светлане Лукић, Зорана Пановић и других.²³

У целини посматрано можемо констатовати да су ове књиге настале традицију коју су утемељили Бранимир Ђосић и Богдан Радица, да су допринели својеврсној ренесанси и афирмацији интервјуа у српском новинарству и публицистици.

2. – У то време интервјуи, као новинарски жанр, постају посебно заступљени и популарни у електронским медијима Србије. Говорне емисије су биле кључне у радио-емисијама у Србији од оснивања радија до данас. Слично је било и са говорним телевизијским емисијама које су имале средишње место у развоју српске телевизије. Последњих деценија значајан део богатих телевизијских програма представљају управо интервјуи и разговори са гостима.

Мали број врхунских новинара који су радили интервјуе у електронским медијима издавали су своје интервјуе у посебним публикацијама. Књиге тих новинара спадају у најзначајније и најпопуларније у богатој библиотеци књига објављених интервјуа.

На првом месту, потребно је навести Неду Валчић-Лазовић, новинарку РТС-а, која је почетком деведесетих година прошлог века почела да интервјуише наше и светске савремене писце. У оквиру свог ауторског пројекта „Савремени светски писци“ од 1996. до данас реализовала је преко седамдесет ТВ портрета великих аутора – стваралаца који су

23 Petar Živadinović, *Od filozofije do politike, Divinjo, Bofre, Palmije, Moren, Zanson, Gvatari, Mol, Lefevr*, Novinsko-izdavačka radna organizacija Zadruga, Beograd, 1985; Boro Krivokapić, *Pitao sam Krležu, Jež*, Beograd, 1982, 64 str.; *Umorna levica, Jež, IRO Partizanska knjiga*, Ljubljana, Beograd, 1985, 267 str.; Omer Karabeg, *Most dijaloga: razgovori ratu usprkos*, Radio Slobodna Evropa, Prag, Zaklada „Fridrich Naumann“, Zagreb, Media centar Prelom, Banja Luka, 1998, 360 str.; *Dijalog na buretu baruta: srpsko-albanski dijalog 1994–2000*, priredio Omer Karabeg, Medija centar, Beograd, 2000, 326 str.; Милош Кнежевић, *Творци и шумачи, разговори са гесетљ савременика*, Дом културе Студентски град, Београд, 1994, 253 стр.; Vesna Mališić, *Razgovori o krizi (knjiga razgovora)*, Univerzitetska riječ Nikšić, Prosveta, Beograd, 1988, 221 str.; Dragan Bisenić, *Od baklje do lomače*, intervjui o raspadu Jugoslavije 1992–1996, BMG, Beograd, 2002, 429 str.; Зоран Хр. Радосављевић, *Туйо њеро*, Градац Рашка и Дерета, Београд, 2001, 397 стр.; *Опледало без њозлаише*, Центар за културу „Градац“, Рашка, 2006, 379 стр.; *Кавез закључан изнуђира*, Центар за културу „Градац“, Рашка, 2009, 313 стр.; *Све више ћуђим и слуђам*, разговор са проф. др Драганом Недељковићем, Рашка школа, Београд, 2011, 124 стр.; *33 иђиђања*, дванаест разговора, Филип Вишњић, Београд, 2012, 374 стр.; *Лице исиђод маске*, Просвета и Филип Вишњић, Београд, 2012, 467 стр. и *Писано руком*, Службени гласник, Београд, 2014, 398 стр.; Svetlana Lukić i Svetlana Vuković, *Peščanik FM*, knjiga 1, Fabrika knjiga, Beograd, 2005, 312 str.; Добрица Гајић, *Свегоци исиђорије, Разговори с њоводом (2002–2005)*, Центар за унапређивање правних студија, Скупштина општине Сопот, Београд, 2010, 139 стр. и *Обнова демократије, Изабрани иђтервјуи (1992–2007)*, Центар за унапређивање правних студија, Скупштина општине Сопот, Центар за културу дијалога, Београд, 2012, 232 стр.; Zoran Panović, *Vreme špricera, 70 + 1 zapis sa razgovora vođenih od 1998. do 2010*, Dan graf i Službeni glasnik, 2011, 333 str.

обележили светску интелектуалну сцену с краја ХХ и почетка ХХИ века. Део тих разговора објавила је у књизи *Све што (не)кажем џојрешно је*.²⁴

Од новинара који су посебно везани за телевизију и који су у тој области остварили изванредне резултате, потребно је истаћи и Марину Рајовић-Савић и Александра Гајшека.

Радећи као новинарка у културном програму РТС-а, специјализовала се за контакт емисије и разговоре, Рајовићева је осмислила и, као аутор, водила емисију „Док анђели спавају“ у којој је гостовало више десетина истакнутих јавних личности. Разговоре са њима она је објавила у четири књиге *Док анђели спавају*.²⁵

Александар Гајшек је конципирао и успешно води серијал „Агапе“ од 2005. године на РТВ Студио Б. Свака емисија се састоји од разговора са гостом у студију. Од почетка приказивања, емисија „Агапе“ се издвојила својим специфичним квалитетима и стекла наклоност гледалаца. Аутор је обогатио концепт емисије тако што је почео да објављује поједине емисије на звучном ЦД-у, а потом књиге и антологије разговора са најзанимљивијим гостима, кључним личностима српске културе.²⁶

Нажалост, већина новинара и публициста који су радили на радију и телевизији нису публиковали разговоре које су водили разним поводомима са својим саговорницима. Међу њима су новинари који су у тој области остварили изванредне резултате на радију и телевизији. Најчешће се помињу: Предраг Кнежевић, Света Лукић, Светозар Глигорић, Јован Шћекић, Боривоје Мирковић, Југ Гризељ, Мирослав Каралулац, Миливоје Бегенишић, Драган Бабић, Душка Врховац, Војислав Лалетин, Миломир Марић, Веља Павловић, Оливера Милош Тодоровић, Вања Булић, Југослав Ђосић, Даница Вучинић, Оља Бећковић, Слободан Савић, Оливера Ковачевић, Јован Гагрица, Биљана Ђуровић, Љиљана Менсур, Мелиха Правдић, Снежана Ристић, Радоња Лепосавић, Сава Ристовић, Снежана Бићанин, Татјана Милекић, Сања Илић, Нада Ковачевић, Саша Ђирић.

Поједини од ових новинара су урадили антологијске интервјуе који имају шири значај и представљају драгоцен „археолошки белег“ времена. Јер, прошлост се понајбоље и тачније може сачувати кроз аутентичан аудио и видео запис. Велика је штета што услед материјалних и техничких ограничења, радијске и телевизијске институције Србије нису сачувале аудио и видео записе тих емисија. Поразна је чињеница да су аудио и видео траке на којима су оне снимљене у тешким и оскудним временима преснимаване. Из тих разлога, драгоцене записи антологијских интервјуа које су водили Предраг Кнежевић, Света Лу-

24 Neda Valčić-Lazović, *Sve što (ne)kažem pogrešno je, Savremeni svetski pisci*, Službeni glasnik, Radio-televizija Srbije, Beograd, 2011, 254 str.

25 Марина Рајевић-Савић, *Док анђели спавају*, књ. 1–4, Службени гласник, Београд, 2009–2012.

26 Александар Гајшек, *10 година Агапе, Анџологија*, интервјуи Агапе књига, Београд, 2016, 256 стр.

кић, Светозар Глигорић, Јован Шћекић, Бора Мирковић, Драган Бабић, Феликс Пашић и др. нетрагом су нестали.

На срећу, као што је то увек било у Србији, посао који треба да ураде институције – урадили су појединци. Бојана Андрић, драматург и уредник Телевизије Београд, деценијама се бори да сачува нашу телевизијску прошлост, у виду документационе грађе за историју ТВБ. Она је од 1993. интензивно радила на оснивању Музеја телевизије у Србији. Од 1998. до 1999. била је коаутор посебног програма „Теветека“ који се заснива на емисијама из архива Телевизије Београд. Ауторка је серијала „Трезор“ који окупља архивске емисије око тематских целина и емитује се сваког радног дана у блоку од 58 минута на РТС 2, почев од 2002. године. „Трезор“ је конципиран тако да свака емисија подразумева потпуну информацију о емисији и ауторима, коментаре и сведочење учесника, оцене и анализе експерата из области медија, делимичну реконструкцију несачуваних емисија и серија. Радећи на овим емисијама, Бојана Андрић је утемељила делатност Редакције за историографију Телевизије Београд која ради на прикупљању, систематизацији, архивирању и пласирању грађе за историју Телевизије Београд и РТС-а.

Изузетно важан корак у правцу очувања документационе грађе за историју радија учинио је новинар Драгослав Симић, који је професионално везан за медиј радија. Он својим аудио-записима и богатом фонотеком отима од заборавља и ефемерности истинско радио-стваралаштво, најзначајније гласове и само биће нашег времена. У новој технолошкој ери, Симић је пронашао драгоцен начин још интензивнијег и богатијег прикупљања и архивирања материјала, доступног свима. У том циљу, он је јула 2009. године формирао Аудио и фото-архив Драгослава Симића. Реч је о јединственом веб-сајту, највећем на простору некадашње Југославије.²⁷

Симићев Архив садржи велики број података који су у вези како са знаменитим личностима и познатим историјским, друштвеним и културним догађајима, тако и са такозваним малим људима и приватним историјама које, у суштини, чине богатство непознатог свакодневног живота. У том архиву се могу наћи ретки записи до којих Симић долази истрајним истраживањима и упорним настојањима, како у земљи тако и у иностранству, тако да се у њему могу пронаћи изванредно занимљи-

27 „Сигурним кораком новинар и публициста Драгослав Симић осваја разне медије: као дугогодишњи новинар радо слушаног Другог програма Радио Београда, постао је цењен по својим емисијама различитих назива и формата, рађеним често непосредно, уживо. У њима смо деценијама имали прилику да чујемо узбудљиве приче и невероватне судбине људи разних генерација, профила, професија и друштвених статуса. Понекад су се те приче претакале у новинске чланке, а онда је Драгослав Симић прилагодио свој формат ауторских емисија новом добу и неоодољивом медију интернета, па је настао *Аудио и фото архив* где нисмо само слушали, већ смо могли да читамо и гледамо његове саговорнике.“ Ирина Суботић, „Књига личних, усмених сторија“, рецензија рукописа Драгослава Симића „И гласом се пише историја, Микрофоном кроз XX век“, стр. 1.

ви подаци и ретки гласови најистакнутијих актера наше историје и културе XX и XXI века.²⁸

3. – Захваљујући поменутиџ новинарима и публицистима, који су објавили збирке својих интервјуа, формирана је читава библиотека књига која се води под библиографском одредницом интервјуи. Под том одредницом у Народној библиотеци Србије налази се 14.070 наслова. У тој библиотеци су књиге многобројних аутора, које су из разних разлога скрајнуте и незапажене. Поменимо за ову прилику само неке од тих аутора: Никола Дреновац, Нада Мијатовић, Љубисав Андрић, Јевто Миловић, Ивана Симоновић Ђелић, Милутин Чолић, Феликс Пашић, Радослав Лазич, Драгољуб Ц. Игњатовић, Мухарем Дурић, Живојин Николић, Душан. В. Станковић, Надежда Радовић, Зденка Аћин, Бранка Богавац, Слободан Радовић, Весна Рогановић, Живадин Митровић, Љубиша Рајковић Кажељац, Сребренка Илић, Драган Крстић, Бранко Микашиновић, Нада Савковић, Драган Штављанин, Драгана Марковић, Зоран Јеремић, Живојин Прокоповић и други.²⁹

28 Упоредити: Аудио и фото-архив Драгослава Симића, www.audiofotoarhiv.com

29 Nikola Drenovac, *Pisci govore*, Grafos, Beograd, 1964, 525 str.; Nada Mijatović, *Iza reflektora slave: 16 intervjuа*, Književni klub „Obelisk“, Beograd, 1972, 129 str.; *Рекли су ми о сџраку, болу, љубави: Разјовори са џринаесџи неуроџихијаџара*, друго допуњено издање, Веларта, Београд, 1998, 211 стр.; Љубисав Андрић, *Новосадски разјовори*, Српска читаоница и књижница, Нови Сад, 1987, 186 стр.; *Ваљевски разјовори*, Ваљевска штампарија, Ваљево, 1994, 333 стр.; *Шабачки разјовори 1*, Заслон, Шабац, 2000, 131 стр.; Јевто Миловић, *Умјейничка радионица, Разјовори с умјейницима*, Медитеран, Будва, 1990, 170 стр.; Ивана Симоновић Ђелић, *Париски разјовори*, Ков, Вршац, 2001, 282 стр.; Милутин Чолић, *Лицем у лице, Говоре џисци, умјейници и џолиџичари*, Чикоја штампа, Београд, 2004, 413 стр.; Феликс Пашић, *Глумци јоворе*, књига 1–2, Прометеј, Нови Сад, 2003; Nadežda Radović, *Maštarije o vidljivosti, Politike roda i identiteta na kulturnoj sceni Srbije*, Misao, Novi Sad, 2005, 199 str.; Слободан Радовић, *Реч џо реч, Књижевни разјовори*, Српска књига, Горњи Милановац, 2001, 161 стр.; Radoslav Lazić, *Svet režije: u traganju za estetikom režije*, Prosveta, Beograd, 1992, 465 str.; *Savremena dramska režija, postmodrni teatar*, Foto Futura, Beograd, 2011, 136 str.; Сребренка Илић, *Телевизија као судбина: разјовори са Божидаром Калезићем*, Просвета, Београд, 1992, 170 стр. Dimitrije Bjelica, *Putujem i pitam, svjetski intervjuи*, Unireks, Podgorica, 1996, 558 str.; Душан. В. Станковић, *На гну реке буна: џисци џоџкрај века*, Просвета, Београд, 1997, 293 стр.; Живојин Николић, *Писци о (на)роду свом: разјовори с чеџрдесетџ џетџ џисаца, воћени ођ 1991–1994*, Просвета, Београд, 1998, 209 стр.; Vojana Žižić, Jasmina Zec, Ana Kotevska, Jasminka Dokmanović, *Kontakt: razgovori sa muzičarima*, Викоја штампа, Београд, 1998, 229 str.; Dragan Štavljanin, *Vreme destruktivnih: razgovor sa Andrejem Mitrovićem*, Ваћански глас, Ваћак, 1998, 268 str.; Nada Savković, *Моје године са Милошевићем*, Прометеј, Нови Сад, 2002, 503 стр.; Јован Танурџић, *Међ звездама сџорџскоџ неба*, Дневник, Нови Сад, 2003, 311 стр.; Branko Mikašinović, *Vašingtonski intervjuи*, Прометеј, Нови Сад, 2004, 146 str.; Branka Bogavac, *Slikarstvo kao neracionalna sreća, pariski razgovora sa slikarima*, Реџић и синови, Београд, 2004, 340 str.; Живојин Прокоповић, *Slikarstvo kao sudbina: intervju са Brankom Đorđević*, Prosveta, Beograd, 2005, 155 str.; Љубиша Рајковић Кожељац, *Живоџ џосвећен науци: разјовор са гр Живомиром Младеновићем*, Културно-просветна заједница, Зајечар, 2009, 180 стр.; *Писац џише рађи сџџине*, Књижевно-издавачко друштво Лексика, Зајечар, 2015, 172 стр.; Radoslav Lazić, *Režija i filmske animacije*, приредио и разговоре водио Radoslav Lazić, Akademija, Beograd, 2012, 159 str.; Мухарем Дурић, *Београдски џорџреџи*, Просвета, Београд, 2013, 375 стр.; Dragan

Предстоји напор да се та богата грађа истражи и да се припреме одговарајуће тематске библиографије. При томе, потребно је имати у виду да велики број интервјуа врхунских новинара и публициста није публикован. Списак новинара који су радили изванредне интервјуе јесте веома дуг. На том списку се налазе значајна имена нашег новинарства и водећи новинари *Полијтике*, *Вечерњих Новостии*, *Борбе*, *Данаса*, *Дневника*, *НИН-а*, *Дује*, *Времена* и других публикација. Поред тога, не смео заборавити да су повремено поједине новине и други медији са маргине и у унутрашњости Србије имали изванредне новинаре који су храбро и доследно бранили стандарде своје професије. Често су ти новинари радили интервјуе коректније и професионалније од својих колега са моћних београдских медија.

СТИЦАЈЕМ разних околности, њихови интервјуи се налазе расути по листовима и часописима, у несређеним архивама штампаних и електронских медија. Прешна је потреба да се прво прикупе подаци и направи библиографија тих интервјуа. Следећи корак би био да се објаве у посебним публикацијама разговори које су ти врхунски професионалци водили са својим гостима. Извесно је да би то биле вредне и драгоцене књиге, важна карика која би повезала највише стандарде наше новинарско-публицистичке традиције са високим стандардима и захтевима који се пред тај жанр постављају данас и који ће се поштовати и у будућности.

Најзад, уочимо да су богата традиција интервјуа у Србији и помешнута библиотека књига које су објавили новинари и публицисти током последњих педесет година, били подстицај бројним новинарима млађе генерације да штампају књиге интервјуа које су водили са својим саговорницима. Последњих година присуствујемо правој „поплави“ издавачког тржишта књига интервјуа. У тим књигама су приметне бројне почетничке слабости и непрофесионализам: урађене су на брзину, без јасног концепта, веома су хетерогене и неуједначене, пате од штампарске алкавости и бројних стилско-језичких пропуста. Без обзира на побољшане слабости, поједине од тих књига доприносе обогаћењу традиције интервјуа у Србији.³⁰

Krstić, *Tajna umetnosti, razgovori*, Printeks, Subotica, 2002, 152 str.; Dragana Marković, *Razgovori u Beogradu, deset rediteljskih potpisa*, Srećna planeta, Beograd, 2015, 166 str.; Ljuba Popović: *unutrašnji krug*, Karić fondacija, Beograd, 2017, 291 str.; Зоран Јеремић, *Писац с крајоликом: разговори 1994–2014*, Народна библиотека „Ужице“, Ужице, 2015, 721 стр.; Vesna Roganović, *Sfinga pred vratima, intervjui sa svetskim piscima*, Dereta, Beograd, 2015, 227 str.; Живадин Митровић, *Париски разговори*, Службени гласник, Београд, 2016, 303 стр.;

- 30 Из обимне литературе таквих књига поменимо само неколико: Дејан Стојановић, *Разговори*, Књижевна реч, Београд, 1999, 173 стр., Биљана Живковић, *Некришћена времена*, Центар за унапређивање правних студија, Београд, 2004, 177 стр.; Želimir Vojović, *Izricanje istine, izabrani intervjui iz programa Radija Deutsche Welle*, Helsinški odbor za ljudska prava, br. 38, Beograd, 2011; Мира Поповић, *Реч и (с)мисао, Књижа разговора*, Прометей, Нови Сад, 2014, 279 стр.; Dijana Subotički, *Tiha večina, Životne priče političarki Srbije*, Banatski kulturni centar, UG „Postpesimisti Kikinde“, Kikinda 2013, 352 str.; Славица Лазих, *Лицем к лицу, Одабрани разговори*, Богословско друштво Отачник, Београд, 2014, 322 стр.

2.2. Збирке инџервјуа које је ѝприпремио инџервјуисани

Други тип интервјуа чине ауторске збирке разговора појединих јавних личности и стваралаца. Могуће је разликовати два начина публикавања тих разговора. Први је када аутор припреми и објави књигу или књиге у којима су садржани, поред његових разговора, и други јавни наступи (беседе, пригодни говори, изјаве и слични наступи), као и прикази, рецензије, осврти и белешке. У нашем издаваштву такве хетерогене књиге су веома бројне и имају дугу традицију. Академик Дејан Медаковић је, на пример, у своју књигу *Суочавања, са људима и временом*,³¹ од шест делова, уврстио само један део са интервјуима које је објавио у разним листовима и недељницима (од укупно 43 прилога, Разговори обухватају 10, стр. 199–312). Академик Михаило Ђурић је у својој књизи *Искусџво разлике, суочавање с временом*,³² од 22 прилога (беседе, говори, белешке, писма), дао само два интервјуа. Академик Данило Баста је у три књиге под насловом *Самоџошџовање и ѝузавосџ, Тексџови с ѝоводом*,³³ презентовао само неколико интервјуа. Поред ових, постоји читава библиотека сличних „омнибус-књига“ које су припремили сами аутори или други.

На другој страни, далеко су ређи случајеви да поједини аутори прикупе и објаве књигу својих интервјуа. Поменута пракса се у Србији јавља у новије време и последњих деценија је све присутнија и популарнија. Као примери најуспешнијих и најпопуларнијих књига те врсте, најчешће се помињу следећи аутори и њихове публикације: академици Владета Јеротић,³⁴ Љубомир Тадић³⁵ и Василије Крестић.³⁶ Затим, ту су

31 Дејан Медаковић, *Суочавања, са људима и временом*, БИГЗ и Чигоја штампа, Београд, 2000, 362 стр.

32 Михаило Ђурић, *Искусџво разлике, суочавање с временом*, БИГЗ, Београд, 1994, 231. стр.

33 Данило Баста, *Самоџошџовање и ѝузавосџ, Тексџови с ѝоводом* (2002–2007) [1], Библиотека „Политика и друштво“, Центар за публикације Правног факултета Универзитета у Београду, Досије, Београд, 2007, 306 стр., *Самоџошџовање и ѝузавосџ, Новији џексџови с ѝоводом* [2], Библиотека „Политика и друштво“, Правног факултета Универзитета у Београду, Службени гласник, Београд, 2010, 278 стр., *Самоџошџовање и ѝузавосџ, Најновији џексџови с ѝоводом* [3], Библиотека „Политика и друштво“, Досије студио, Београд, 2015, 383 стр.

34 Владета Јеротић, *Духовни разџовори*, Глас цркве, Ваљево, 1997, 172 стр., Владета Јеротић, *50 ѝиџања и 50 одџвора*, Ars Libri, Задужбина Владете Јеротића, Београд, Бесједа, Бања Лука, Невен, Земун, 2004. Владета Јеротић, прир. Александар Гајшек, Агапе [према серијалу ТВ Студио Б], књ. 1, Драслар Београд, Београд, 2008, 2. издање. Владета Јеротић, *Посџојаносџи Владете Јероџића*, приредио Милош Јевтић, Ars Libri, Задужбина Владете Јеротића, Земун, 2008, 425 стр., Владета Јеротић, *Биоџрафија ѝамћења*, приредио Милош Јевтић, Ars Libri, Београд, Бесједа, Бања Лука, Невен, Земун, 2013, 425 стр.

35 Љубомир Тадић, *У матици кризе, Intervju 1968–1998*, Ѓигоја штампа, Београд 1999, 222 стр.

36 Василије Крестић, *Исџоричар у времену ѝреломних и судбинских одлука*, Прометеј, Нови Сад, 2011, 489 стр.;

и књиге интервјуа научника и публициста: Ратко Божовић, Јовица Тркуља, Милан Брдар, Мило Ломпар, Слободан Тишма и др.³⁷

Поред књига интервјуа које су припремили поменути аутори и које су изазвале велико интересовање у стручној и широј јавности када су се појавиле, постоји још неколико књига интервјуа које су, мање-више, прећутане након појављивања, тако да су остале непознате јавности. Најзад, у овој групи се налазе и интервјуи истакнутих политичких лидера који су своје јавне наступе (говоре и интервјуе) објављивали као књиге. Највише оваквих књига објавили су Војислав Шешељ³⁸ и Вук Драшковић.³⁹ Њима се по броју објављених књига интервјуа придружују и Драгољуб Мићуновић⁴⁰ и Мира Марковић.⁴¹

2.3. Збирке интервјуа једне личности које је припремио други приређивач

1. – Као што је већ раније поменуто, постоји и трећи тип књига интервјуа. Реч је о збирци интервјуа једне личности које припреми неко други и такве књиге су код нас релативно честе и односе се на најистакнутије личности друштвено-политичког живота наше земље, или на личности које су оствариле значајна дела у областима којима су

37 Ratko Božović, *Putovanje u noć*, Čigoja štampa, Beograd, 1997, 185 str.; Jovica Trkulja, *Suočavanje s beznađem*, Čigoja štampa, Beograd, 1998, 204 str.; Милан Брдар, *Хроника разорене Троје*, књ. 1–2, Србија у процесима деконструкције: разговори с Биљаном Ђуровић: 2004–2011 (Атлантис, Радио Београд, II програм), Крагујевац, Бачка Паланка Београд, 2012, 392 стр.; Мило Ломпар, *Повраћак српском сјановишћу, интервјуи*, Catena mundi, Београд, 2013. 302 стр.; Slobodan Tišma, *Velike misli malog Tišme, Intervjui 1994–2014*, Gradska biblioteka „Žarko Zrenjanin“, Zrenjanin, 2014, 302 str.

38 Војислав Шешељ је објавио следеће књиге интервјуа: *Кроз политички палимашијас* (1993), *Политика као изазов савести* (1993), *Телевизијски мејдани* (1993), *Актуелни политички изазови* (1993) *Пали, жари, дедињски диздаре* (1994), *Начелник Генералштаба на коленима* (1994), *Милошевићев зајам за прејород Кијра* (1994), *Црвени тиранин са Дедиња* (1995), *На међународној сцени* (2000). Интервјуе које је дао у протеклих 15 година Шешељ је објављивао у својим бројним књигама које су по садржини веома хетерогене (говори, полемике, есеји, интервјуи и сл.).

39 Вук Драшковић, такође, има неколико књига интервјуа: *Коекуге Србију* (1989), *Све моје издаје* (1992), *Косово, говори и интервјуи* (1996), *Исечци времена* (2016).

40 Dragoljub Mićunović, *Dijalog s javnošću, Intervjui prof. dr Dragoljuba Mićunovića (1989–2000)*, том 1, Službeni glasnik, Beograd, 2012, 529 стр. и *Dijalog s javnošću, Intervjui prof. dr Dragoljuba Mićunovića (2001–2012)* том 2, Službeni glasnik, Beograd, 2012, 518 стр.

41 Мира Марковић је о свом јавном деловању у Србији оставила значајан траг у виду књига интервјуа.

Њене књиге *Одговор* и *Ноћ и дан* објављиване су у више издања у огромним тиражима, а преведене су на руски, бугарски, енглески, немачки, грчки, кинески, русински, словачки, мађарски, румунски, чешки, албански, турски, словеначки, македонски, јапански и тамилски језик. Мира Marković, *Odgovor*, BMG, Beograd, 1994, 335 str.; *Декајлон: интервјуи, 1988–1998*, Просвета, Београд, 1998, Београд, 860 стр.

се бавиле. С једне стране, постоји читава библиотека књига интервјуа јавних личности (лидера) које су се налазиле на највишим државним, политичким и сл. функцијама, на челу најзначајнијих друштвених институција. Књиге њихових јавних наступа и интервјуа, по правилу су припремали њихови сарадници или стручни тимови. Од ових књига најпознатије су књиге разговора Јосипа Броза Тита,⁴² Слободана Милошевића⁴³ и Зорана Ђинђића.⁴⁴ Пада у очи да су последњих деценија овакве књиге све ређе, јер су савремени лидери више окренути електронским медијима (телевизија, филм, интернет) и мање су заинтересовани да оставе траг у штампаним медијима, посебно књигама.

По правилу, овакве књиге су садржински скромне и имају ограничен домет и значај. Када њихови аутори сиђу са пиједестала моћи, оне се брзо забораве. Ипак, оне су значајне као документ који сведочи о времену у којем су аутори имали важну друштвено-политичку улогу.

Посебно су значајне књиге аутора који су били на челу значајних научних, културних, уметничких институција (Српске православне цркве, Српске академије наука и уметности и др.). У том смислу значајне су књиге Патријарха Павла, академика Дејана Медаковића и др.⁴⁵

2. – На другој страни су књиге истакнутих стваралаца који су оставили значајна дела о једној области. Та дела су обележила време, те су као „печат времена“ важан предмет истраживања, преиспитивања и тумачења.

Социолог и публициста Зоран Аврамовић, у оквиру својих истраживања списатељског опуса Милоша Црњанског пре двадесет пет година прикупио је његове интервјуе. Реч је о разговорима које је Црњански водио разним поводима у широком временском раздобљу од 1920. до 1977. године. Као резултат тог истраживачког рада појавила се 1992. године вредна и занимљива књига: Милош Црњански *Исџунио сам своју*

42 Постоји десетак књига интервјуа Јосипа Броза Тита. Неке од њих су доживеле више издања. Најпознатије су: Јосип Броз Тито, *Ођовори, Изабрани инџервјуи 1944–1976*, приредио Ристо Тошовоћ, Српска књижевна задруга, Београд, 1977, 364 стр.; Josip Broz Tito, *Intervjui*, drugo izdanje, „August Cesarec“ Zagreb i „Mladost“ Beograd, Beograd–Zagreb, 1982, 684 стр. Поједини Брозови сарадници су такође објавили књиге својих интервјуа (Едвард Кардељ, Владимир Бакарић, Тодо Куртовић и др.).

43 Слободан Милошевић има неколико књига које садрже његове јавне наступе (говоре и интервјуе). Књиге интервјуа су: Слободан Милошевић, *Лавовска борба*, Трећи миленијум, Београд, 2009, 376 стр.; Roberts Ajvor, *Razgovori s Miloševićem*, Službeni glasnik, Beograd, 2012, 214 str.

44 Zoran Đinđić, *San o Srbiji*, prir. Vesna Mališić, prvo izdanje, Љгоја штампа, Beograd, 2004, 149 str.; *San o Srbiji*, drugo izdanje, Љгоја штампа, Beograd, 2007, 149 str.;

45 Павле, српски патријарх, *Инџервјуи*, том 1–2, Издавачки фонд српске православне цркве Архиепископије београдско-карловачке, Београд, 2011, 232 + 231 стр.; Дејан Медаковић, *Исходишња Дејана Медаковића*, разговор са Милошем Јевтићем, Партенон Београд, 2000, 233 стр.; Милош Јевтић, Дејан Медаковић, *Неуздрмано небо*, разговор са Милошем Јевтићем, Пантенон, Београд, 2003, 276 стр.; Дејан Медаковић, *Суочавања са људима и временом*, БИГЗ и Љгоја штампа, Београд, 2000, 364 стр.; Дејан Медаковић, *Писма и џовори*, Прометеј, Нови Сад, 2004, 223 стр.

судбину.⁴⁶ Већина ових интервјуа су стандардни класични интервјуи који се своде на питања и одговоре. У мањем броју тзв. комбинованих интервјуа, одговори Црњанског се преплићу са коментарима и описима интервјуиста. Приређивач се трудио да сачува аутентичну реч писца.

Мирјана Миочиновић је прикупила и објавила више казивања Данила Киша. Најпознатија су она објављена у књигама *Горки њалол искуства* и *Живот и литератјура*.⁴⁷

Будући да је Момо Капор био један од најчитанијих писаца и чест саговорник у медијима, објављено је неколико књига његових интервјуа. Прво је Драгана Марковић приредила и 2011. објавила избор његових колумни и интервјуа у књизи *У склонишћу душе*.⁴⁸ Три године касније, Љиљана Капор и Драган Лакићевић су припремили књигу интервјуа *Сеншменшјални ѡршљај Моме Кајора*.⁴⁹ У њој су објављени Капорови разговори са новинарима у току две деценије, у периоду од 1970. до 1990. године. Књига је наишла на леп пријем читалаца и то је охрабрило приређиваче да објаве и другу књигу којој су дали наслов *Сеншменшјални рај и мир Моме Кајора*.⁵⁰

Академик, професор Универзитета у Новом Саду Чедомир Попов је у периоду од 1982. до 2012. објављивао своје интервјуе у дневним и недељним листовима Србије, Црне Горе и Републике Српске. После смрти академика Попова 2012. године, његова супруга Јелена Попов прикупила је и објавила 82 интервјуа у књизи *Исшјорија на делу*.⁵¹

Професор Универзитета у Нишу, Драган Жунић приредио је књигу Сретена Петровића, *На раскршћу ѡушева*.⁵² Књига садржи разговоре које је проф. Петровић водио са новинарима и библиографију његових радова.

Новинарка Мирјана Калезић је приредила књигу интервјуа Алексе Ђиласа, *Разговори за Јујославију*.⁵³

46 Miloš Crnjanski, *Ispunio sam svoju sudbinu*, priredio Zoran Avramović, pogovor Nikola Milošević, BIGZ, Srpska književna zadruga, Narodna knjiga, Beograd 1992, 355 str. Друго, неизмењено издање ове књиге изашло је 2017. у издању Штампарије Макарије у Београду.

47 Danilo Kiš, *Gorki talog iskustva*, Prosveta, Beograd, 2007, 367 str.; и *Život i literatura*, priredila Mirjana Miočinović, Prosveta, Beograd, 2007, 242 str.

48 Драгана Марковић, *У склонишћу душе, колумне и интервјуи Моме Кајора*, Медијски центар „Одбрана“, Београд, 2011, 249 стр. Две године касније изашло је друго издање ове књиге *У склонишћу душе, колумне и интервјуи Моме Кајора*, Медијски центар „Одбрана“, Београд, 2013, 247 стр.

49 Момо Капор, *Сеншменшјални ѡршљај Моме Кајора*, приредили Љиљана Капор и Драган Лакићевић, Српска књижевна задруга, Београд, 2013, 488 стр.

50 Момо Капор, *Сеншменшјални рај и мир Моме Кајора*, приредили Љиљана Капор и Драган Лакићевић, Српска књижевна задруга, Београд, 2014, 434 стр.

51 Чедомир Попов, *Исшјорија на делу, Разговори 1982–2012*, приредила др Јелена Попов, Матица српска, Нови Сад, 2016, 628 стр.

52 Сретен Петровић, *На раскршћу ѡушева*, Чигоја штампа, Београд, 2010, 277 стр.

53 Aleksa Đilas, *Razgovori za Jugoslaviju*, priredila Mirjana Kalezić, Prometej Novi Sad, 1993, 171 str.

Анџрополог и еџнолог Бојан Јовановић аџфирмисао се у културној јавности Србије низом анџрополошких дела. Снимио је преко четрдесет алтернативних филмова. Објавио је десетак књига песама, бројне есеје и текстове о домаћим и иностраним писцима. Поводом ових књига и тема које је истраживао, он се релативно често појављивао у медијима и одговарао на новинарска питања. Угледна новинарка Анђелка Цвејић припремила је и објавила збирку интервјуа Бојана Јовановића под насловом *Мехури зајенушаних година*.⁵⁴

Поред поменутих, постоји велики број стваралаца у разним областима (позориште, филм, музика, спорт, естрада и др.) чија казивања су други аутори прикупили и објавили у посебним књигама.

2.4. Улоџа и значај издавача

Видели смо да је интервју сложен, деликатан, захтеван и изузетно популаран облик новинарског изражавања. У њему су се опробала најзначајнија пера нашег новинарства и публицистике, као и угледна имена наше науке и културе. Са више или са мање успеха. Стручне књиге о интервјуу као новинарско-публицистичком жанру су изузетно ретке. Збирке интервјуа које се публикују последњих деценија, упркос масовности, још увек нису јасно профилисане и тек треба да добију место у издавачкој продукцији које заслужују.

Из тих разлога треба посебно истаћи драгоцену улогу издавача у аџфирмацији интервјуа као новинарско-публицистичког жанра и њиховој својеврсној просветитељској мисији у Србији. Превасходно, реч је о великом и непоновљивом издавачу Геџи Кону, који је тридесетих година XX века први почео да штампа књиге разговора и интервјуа. Он је имао храбрости да прихвати и објави рукописе интервјуа које су припремили млади и тада непознати аутори Бранимир Ђосић и Богдан Радиџа. У то време овакве књиге су у свету биле реткост, а у нашој средини потпуно непознате. На тај начин Геџа Кон је пре осам деценија поставио солидне темеље и високе стандарде за књиге интервјуа у нашем издаваштву и публицистици.

У деценијама после Другог светског рата, наступила је осека у овој области издаваштва. У условима ауџоритарног политичког режима и репресије, јавни говор је био спутан, у великој мери цензурисан. На јавној сцени доминирали су монолози моћних. Није било важно ни шта, ни како се говори већ само ко и са које функције говори.⁵⁵ Јавни наступи, говори и интервјуи по медијима одвијали су се у околностима ограничене слободе изражавања. Они су имали за циљ да постигну подржавање постојећег ауџоритета власти како би се људи понашали у складу

54 Анђелка Цвијић, *Мехури зајенушаних година, Изабрани инџервјуи Бојана Јовановића*, Партенон, Београд, 2013, 347 стр.

55 Slobodan Inić, *Govorite li politički? Esej iz sociologije „političkog jezika“*, Istraživačko-izdavački centar SSO Srbije, Beograd, 1984, стр. 37.

с очекиваним поступцима, мислили и говорили кроз облике пожељних значења.⁵⁶

Тек ће шездесетих година, са проширивањем слободе изражавања, почети да се објављују књиге разговора новинара са истакнутим књижевницима и уметницима. У то време појавили су се издавачи који су узели на себе да наставе једну сјајну а потом прекинуту традицију пред-ратног издавача Геце Кона: објављивање значајних дела (укључујући и књиге интервјуа), која нису лукративна, али дају значајан допринос културној баштини Србије. Реч је, пре свега, о угледним београдским издавачима који су се међу првима одважили да објављују књиге интервјуа: Просвета, Партенон, Београдска књига, Чигоја штампа, Службени гласник, Српска књижевна задруга и Паидеа. Њима су се придружили и новосадски издавачи Матица српска и Прометеј, који су последњих година објавили значајне књиге интервјуа. Сви они су се као издавачи, заправо, прихватили много веће амбиције да буду учесници у једном озбиљном послу образовања за демократију и демократског сазревања нације.

Са једне стране, ови издавачи су схватили да књиге интервјуа представљају драгоцен белег времена, да показују духовну ситуацију епохе у којој су настале и да сведоче о етици и дијалектици једног позива и јавног ангажмана. Са друге стране, они су на најбољи начин разумели да је мисија сваког одговорног издавача да води рачуна о трајним културним вредностима и да их учини доступним широком кругу читалаца.

56 „Био је то говор сачињен у дослуху цензуре и самоцензуре, грађен на развалинама поимања људске части. То је истовремено био и говор мимикричног прикривања правих намера говорника, говор искривљене слике стварности и сакривања правих намера говорника, говор искривљења слике стварности и сакривања правога стања ствари. Сами говорници, ако су били вишег ранга у номенклатури власти, трудили су се (свесно или подсвесно) да у свему опонашају Броза па су им и реторски шумови (узречице и поштапалице) били једнаки његовим. Али то је био и говор мржње, пун претњи и увреда према онима који би да угрозе политички поредак и доведу у питање положај вође и камариле.“ Дејан А. Милић, *Српски политички говор модерној доба*, друго допуњено издање, Службени гласник, Београд, 2011, стр. 69.

Prof. dr Jovica Trkulja*

THE ETHICS AND DIALECTICS OF INTERVIEWS
CONTRIBUTION TO THE STUDY OF THE INTERVIEW AS
A JOURNALIST AND PUBLICIST GENRE IN SERBIA

Summary

This paper attempts to analyze the interview as one of the most important journalist /publicist forms of expression. The first part describes the concept, characteristics and different kinds of interviews. A special focus is on the following interview types: classical, portrait-interview and combined interview – as well as the specificities of interviews depending on the publishing media (newspapers, radio, television, online magazine and internet). The article then deals with interview in Serbia, where high publishing standards were established during the two World Wars and in the second half of the 20th century. Given that reputable editors published the most successful interviews of certain journalists as separate books, the author shows three types of such publications: (1) Collections of interviews prepared by the interviewer, (2) Collections of interviews prepared by the interviewee, (3) Collection of interview of a public person prepared by a 3rd party. The papers conclude with an analysis of the role of editor in the affirmation of the interview as journalist and publicist genre in Serbia.

Key words: Journalist and publicist genres. Journalist interview. Classical interview. Portrait interview. Combined interview. Rules of a good interview. Interviews in Serbian journalism. Books on interviews in Serbia.

* Jovica Trkulja, PhD. Professor of Law, Faculty of Law University of Belgrade. This article is the result of research within the project *Perspectives of Implementation of European Standards in the Serbian Legal System* (179059), supported by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia.